

Scriitorul Ion Foti și utopia panromânismului

Amalia Voicu

S-a împlinit aproape un secol de când Gustav Weigand a prezentat rezultatele primei sale călătorii de studii la aromânii din Peninsula Balcanică (cercetare întreprinsă în 1898, cu referire la muntele Olimp – Grecia și între 1880-1890 pentru estul și centrul Macedoniei, sudul Albaniei, Epirului, Etoliei, Beoției, Acarnaniei, Thessaliei, și, alături de aceasta din urmă, masivul Pindului). Apoi, bazându-se și pe observațiile lui Weigand, Theodor Capidan a oferit și el o cartografiere a deplasărilor păstorilor aromâni de-a lungul Peninsulei Balcanice, în legătură atât cu aromânii din sud-estul Bulgariei, cât mai ales cu cei din sudul actualei Republici Macedonia și estul Macedoniei grecești (orașele Seres, Drama și Kavala), inițiind o hartă detaliată a localităților aromânești din Pind (Grecia), reluată apoi de Tache Papahagi în 1963. Dacă urmărim situația actuală a dispersiei aromânilor în țările balcanice, observăm că, deși au avut loc schimbări la nivelul comunităților, datorate, în principal, adoptării modului tradițional de viață al păstorilor aromâni transhumanți și, mai ales, deplasărilor de populație, repartiția teritorială a localităților nu cunoaște modificări semnificative. Așadar, vom întâlni, de obicei, aromâni, în locurile în care au fost semnalati de Weigand, Capidan și alții. Chiar dacă au fost, alternativ, concentrări relative de populație, dar și mobilități teritoriale cauzate de obiceiurile existențiale aromânești, cunoaștem că au existat (și mai există încă) zone compacte, unitare (de exemplu, în masivul montan al Pindului, pentru aromânii din Grecia) și, desigur, și zone de contact (de exemplu, câmpia Thessaliei, din vecinătatea Pindului, Macedonia etc.). Pericle Papahagi, în *Scriitori aromâni în secolul al XVIII-lea*, menționează că grupa aromânilor din Pind a fost cea mai importantă, atât din punct de vedere numeric, cât și pentru diasporă, în general. (Facem o paranteză și menționăm că termenul „diaspora” nu se află în dicționarele românești uzuale - DEX, *Dicționarul de neologisme* și suplimentul DEX-ului; în schimb, l-am găsit în *Dicționarul neogreco-român*: διασπορά - „diaspora; răspândire” și în *Larousse*: diaspora, „ansamblu al comunităților evreiești stabilite în afara Palestinei, mai ales după Exil, în secolul VI î.Ch. sau care locuiesc în afara Israelului de la crearea acestui stat; dispersia unui popor, a unei etnii în lume” asemănătoare cu definiția din *Dicționar Enciclopedic* [Chișinău], Editura Cartier, 2001). În ce privește localitățile aromâne dispărute, amintirea lor a fost păstrată în creațiile folclorice locale, arătând un interes deosebit pentru unitate.

Față de celelalte grupe dialectale desprinse de română, aromânii sunt răspândiți în toate țările balcanice, cu precădere în Macedonia, Epir și Thessalia ale Greciei (mai ales în masivul Pind, care separă Epirul de Thessalia și Macedonia) și, de asemenea, în sudul Republicii Macedonia. Capidan a semnalat și migrații

izolate din localitățile nordului Macedoniei spre ceea ce se numește astăzi Republica Macedonia. Dintre zonele, orașele și localitățile mai mici, dar importante, care cuprind aromâni, Larissa, Parga, Trikala, Kalambaka, Missolonghi, Lamia, Salonic, Arta, Florina, Edessa, Clisura sau Vlahoclisura face parte din vestul Macedoniei, cuprinzând un grup originar din Moscopole. Să nu uităm că, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea, Moscopole fusese un oraș înfloritor, o citadelă a renașterii culturale a aromânilor din Peninsula Balcanică în epoca Luminilor. Alte familii aromâne din fosta Moscopole, după persecuțiile musulmanilor, s-au stabilit, ulterior, în diferite orașe din vechiul imperiu Austro-Ungar, fondând colonii importante la Viena și Budapesta. Pentru ceea ce ne interesează în continuare, trebuie să reținem că grupul din Pind s-a aflat mereu într-un singur stat, Grecia, că în Bitolia din Republica Macedonia se întâlnesc fărșeroții și că o mare parte dintre aromâni s-a stabilit, între 1928 și 1943, în Dobrogea noastră.

Era nevoie de acest excurs teritorial ca să aflăm că, în Vlahoclisura Pindului din Macedonia grecească, s-a născut, la 11 decembrie 1887, ca fiu de negustor, scriitorul Ion Foti. Este edificator, în ceea ce-l privește, că s-a născut într-o perioadă a renașterii politice a românilor, care i-a marcat întreaga viață, și anume lupta pentru realizarea statului național unitar, începând cu 1827, culminând cu 1877, dobândirea independenței României, evenimente ce au întărit sentimentele de unitate, cu privire la originea, limba, tradițiile și năzuințele românilor. Viziunea vechii Dacii, a țării lui Burebista și Decebal, și imaginea primei uniri politice, sub Mihai Viteazul, domină spiritele și reprezintă un ideal de atins pentru acel timp. În 1914, exista, deja, voința cvasiunanimă a opiniei publice pentru unitate; pentru aceasta se pronunțau cu energie nedisimulată românii din toate provinciile istorice. Astfel, la 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, se convoacă, după cum se știe, „Adunarea Națională a națiunii române”. Pe de altă parte, mișcarea culturală anterioară fusese însuflețită de ideea națională, a bunăstării și unității românești, ca limbă, ca literatură și, drept ultim țel, ca formă politică. De aceea, denumirea de Dacia, țara care, altădată, cuprindea întreg pământul românesc, revine, deseori, în titlurile și publicațiile vremii („Dacia Literară” a lui Kogălniceanu, de la Iași, „Magazinul istoric pentru Dacia”, publicat de Nicolae Bălcescu și de transilvăneanul Treboniu Laurian, la București); de aceea, numele și personalitatea lui Mihai Viteazul, voievodul care realizase, pentru întâia dată, unitatea noastră politică, determină un interes deosebit: Nicolae Bălcescu scrie *Românii supt Mihai Vodă Viteazul*, iar Gheorghe Bibescu face o călătorie de comemorare la Mănăstirea Dealu, la relicvele domnitorului.

De astfel de sentimente era animat și Ion Foti, care, încă de pe când era elev la liceul din Bitolia macedoneană, a publicat în reviste aromânești, poezii, schițe, scrieri romantice pline de duioșie, debutând editorial în limba aromână, cu *Cântițe si-ndoauă isturii aleapte* (1912). Mai târziu, mânat de unele idealuri personale speciale, a ales Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care a urmat-o începând cu vârsta de 25 de ani.

Mai exact, dacă dorim să aflăm care era situația aromânilor la anul 1913, vom apela la spusele lui George Murnu, cuvinte lucide și lipsite de iluzii prin care se referă la faptul că ideea macedo-românilor de a-și constitui o Macedonie autonomă era, până la urmă, imposibilă, deși aromânii o considerau dreptul lor și o voiau realizabilă, chiar cu prețul folosirii baionetelor. În acest caz, așteptau rezolvarea din partea Marilor Puteri. Chiar și atunci, majoritatea aromânilor din Grecia se considerau ca aparținând națiunii elene. Totodată, aromânii învinuiesc, în mare parte, pe cei de la București pentru insuficiența lor implicare în această problemă aromânească. La un moment dat, când aromânii observă că România ia poziție față de bulgari, se apelează la influența Angliei, care să legifereze, într-un fel, extinderea graniței de nord a Albaniei, astfel încât să cuprindă cât mai multe localități aromânești. Însă, pe de altă parte, aromânilor le era, oarecum, teamă de șovinismul albanezilor, așa că se gândeau la o provincie (un canton) care să cuprindă aromânii din Pind și o parte cât mai mare din Macedonia, alipite la Albania, după model austro-ungar, cu element de concentrare exclusiv aromânesc, cu un conducător aromân, cu limbă administrativă aromânească și cu școli și biserici aromâne, deci cu autonomie administrativă, dar având Constituție albaneză. Guvernul Titu Maiorescu a încercat să se lupte efectiv, printre altele, finanțând instituții de cultură aromână, pentru soluționarea „problemei aromânești”, la fel ca și ambasadorul României la Londra, Nicolae Mișu. Teritoriul care urma să fie anexat la Albania includea 80.000 de oameni și 36 de localități precum Ianina, Aminciu, Greven și muntele Gramos, până la Corça, Agrafa. Această intenție era sprijinită de Sir Edward Grey, însă, în condițiile date, aromânii erau oarecum reticenți... Politicienii români credeau că cele mai bune granițe naturale cu nordul Albaniei ar fi fost Zagora, Inachos, Arta, Aminciu, Venetiko, Bistritza (Aliakmon), Darda, Gramuștea, Corcea, Preaspa. În teritoriul la care se făcea referire existau aromâni, musulmani, albanezi și o minoritate greacă. În proiectul maiorescian de a lega soarta aromânilor de cea a Albaniei, exista și propunerea unei alianțe româno-elene pentru a împiedica extinderea excesivă a Bulgariei și garanții din partea României pentru lărgirea Greciei, și nu a Albaniei, în zona Pindului. Astfel că, în cele din urmă, soluția maioresciană nu fu încununată de succes, căci Marile Puteri – Franța, Anglia, Rusia, Germania erau, ca de obicei, favorabile Greciei. În activitățile pe care le-am amintit, s-au implicat intens aromânii din București, care, însă, n-au reușit să creeze nici o Macedonie autonomă, nici un stat federal româno-albanez, nici un stat exclusiv aromânesc. Dar, alte probleme mai însemnate erau atunci la ordinea zilei – ieșirea României din neutralitate și problema Cadrilaterului. Așadar, totul a rămas în zona romantismului, o iluzie și o mare utopie.

Pe acest fundal spațialo-temporal se manifestă Foti în calitate de corespondent al ziarului atenian „Elephtheron Vima” („Ελευθερο βήμα”) - „Tribuna Libera” și, de asemenea, ca redactor la ziarul „Viitorul” din București.

În 1910, în „Convorbiri critice” publica *Despărțire*, un „poem dramatic într-un act”, în care acțiunea se petrece în munții Macedoniei, iar personajele principale sunt patru tineri: Sima, Kuma, Mitro și Lida, ca în unele piese shakespeareane. Poemul prezintă elemente de feerie; Sima trebuie să plece în pribegie, Lida e sfâșiată de iubirea neîmplinită. Autorul amestecă, în chip spectaculos, planul iubirii cu cel al plecării în străinătate, prima parte a poemului fiind mai bine realizată din punct de vedere artistic. În amurg („A serii umbre’n valuri dese curg / Luptând cu ziua’n zări scăldată’n sânge...”)¹, Sima repetă, melancolic (și regăsim, aici, ecouri din Goga): „Tălângi de oi n’oiu auzi plângând / Din înălțimi ca valuri coborând!”². Construcțiile paralele augmentează sentimentul de dor, redând o anumită ușurință a prozodiei - „Ci jalea coborâ-se-va încet / Să roadă sufletul nemângâiet!”; „În noapte luna răsărea încet / Ca disc de-argint din falnicul brădet”³. Sima revine mereu, meditativ: „Și’n nesimțire am căzut deodată / Pe-o stâncă zâna codrilor s-arată”⁴. Replicile Lidei sunt cele ale *alter-ego*-ului autorului: „ Ci eu rămân cu dorul meu arzând, / Pe lângă mine-l văd ca’n vis trecând! / O, de-aș muri acum ce’nseinată / Pleoapele-aș închide viața toată!”⁵. Cu toate că acțiunea este cam sumară, se simte o oarecare forță de persuasiune în ceea ce privește simbolismul, alegoria.

În revista aromânească „Dimândarea”, (apărută pe cheltuiala sa), Foti face mai pregnant apel la idealul românesc (daco-românesc) cu poemul *Strămoșii (Decebal)*. Fragmentul relevă faptul că „ Dacii sunt logodiți cu Moartea”⁶, că „Trăiau cu moartea numa’n gând “⁷; Sarmisegetusa - „Un cuib de vulturi strajnic-i cetate”⁸; geneza românească e concepută astfel - „Din vajnicii legionari”⁹(mai târziu, va fi acuzat chiar de filolegionarism, de fascism și exclus din S.S.R.!) și „din zâna Dochia”¹⁰ sau, tot în același poem, din „Zamolxe, zeu ascuns în nori”¹¹ și... Venera (!) sau, altădată, Minerva; deseori, este exclusivist - „Atunci doar neamul get și dac”¹²; Pythia, la rândul său, un element intercalat în istoria daco-romană este, nici mai mult, nici mai puțin decât „Sfânta sfintelor”, de la care se va afla sfârșitul tragic al dacilor: „Stă Decebal pierdut căci altă plasă, / A razelor de-argint a fost țesut”¹³. Cu toate acestea, finalul este relativ

¹ Ion Foti, *Despărțire (poem dramatic într-un act)*, în „Convorbiri critice”, I, 1910, nr.1.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Ion Foti, *Strămoșii (Decebal)*, în „Dimândarea”, II, 1938, nr.8.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Ion Foti, *Strămoșii (Decebal)*, în „Dimândarea”, II, 1938, nr.12-13.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ Ion Foti, *Strămoșii (Decebal)*, în „Dimândarea”, II, 1938, nr.14-16.

optimist: „Cu-aripi de vultur (!) faima merse'n țară / Să poarte dragă veste ori și cui”¹⁴.

Într-un articol numit *Pilde de urmat*, Foti ne îndeamnă să luăm în seamă învățămintele istoriei, ilustrate prin personalități precum Cezar, Charlemagne și... Ștefan cel Mare, pe care îl așază alături de cei doi. Autorul Ion Foti are o conștiință acută a apartenenței sale la aromâni, pe care o dezvoltă în articolul *Literatura popoarelor balcanice* din „Flacăra”, 1912: „Mizeria popoarelor balcanice le-a făcut să se închidă în trecutul lor”¹⁵, astfel încât spiritul lor poetic reflectă un soi de naivitate, „(...) poezia lor populară oglindește toate speranțele, toate suferințele morale, toate dezastrelor sufletești pe cari le alină numai balsamul binefăcător al *visului*”¹⁶ (s.n.). Visătorul radical declară că „singura existență posibilă era lupta în contra stăpânirii”¹⁷, de aceea ajunge adesea la apoteoza haiducilor, a klefților din literatura neogreacă. Foti observa că, de obicei, baladele acestor popoare încep cu descrieri triste și, tot el, dă dezlegarea: „Pentru ce sunt negri munții?” (...) „Toți plâng în această lume de dezamăgiți”¹⁸. Cele mai reușite, conchide că sunt poeziile erotice care au ceva din patima lui *mi piace – m'aresei* (μ'αρέσει) mediteraneean. În acest sens îl valorizează puternic pe Aristotelis Valaoritis, care are mare asemănare – cităm – cu „Alecsandri al nostru”. În fine, relativ decepționat, într-o anumită măsură, concluzionează, meditănd la soarta literaturii: „Artiști excepționali, individualități ca Eminescu și Caragiale n'au avut popoarele balcanice și mișcarea lor literară se reduce la simple imitații după autori străini, copii palide, cari trădează lipsa unui mediu artistic și a unei culturi superioare”¹⁹. Este, aici, o doză de orgoliu artistic, deși, parțial, afirmația acoperă cazul lui Foti însuși.

Colaborând la „Sămănătorul”, „Luceafărul”, „Literatorul”, „Convorbiri critice”, „Flacăra”, „Universul”, intrând în presă în 1908, cultivă, deseori, rubrici de aforisme și cugetări, convins fiind că acestea educă.

În 1925 obține Premiul Societății Scriitorilor Români pentru poezie, cu volumul *Spre necunoscut*. Temele poeziilor lui Foti sunt, în general, istoria antică și mitologia, zugrăvite în culori tragice sub forma poemului eroic, romantic sau parnasian, în care imagismul expresiv și cugetarea filosofică sunt îngemănate într-o schemă narativă coerentă, în poeme ca *Filozoful*, *Poetul*, *Atomul*, *Zeului necunoscut*, *Dragostea*, *Moartea*, *Satan și Hari*, *Adonis*, *Tagi – Mahal (Nemuritoare iubită)*. Și în poezii remarcăm puterea visului, fie că se numește „reverie”, fie „ideal”: „Dar visele ca frunzele de toamnă (s.n.) / Grămadă tac,

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Ion Foti, *Literatura popoarelor balcanice*, în „Flacăra”, II, 1912, nr.4.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

gălbui, pe un mormânt”²⁰ (*Filosoful*); „Ca un mag de-o forță uriașe”²¹ (*Poetul*); *Visătoarea*; „cei făr’ de noroc”²² (*Răzvrătitul*); *Prostul*; *Moartea* „tot jună”²³; „Iar cugetarea totul a creat” (*Atomul*); „gândul, născocit simun”²⁴; în *Spiritul* vorbește despre „nălucirea” seducătoare. În poemul *Zeului necunoscut*, predilecția pentru personaje „spirituale” ia amploare, autorul râvnind să devină un fel de *poeta universale*, amalgamând, aici, cunoștințe de geografie, astronomie, despre constelații etc. În vastul poem *Nemuritoarea iubită / Tağı Mahal: Diadema împăratului, un poem în cincisprezece cânturi*, dedicată magistrului Vasile Pârvan, gândirea de tip expansionist își trage sevele din mitologie multă, din culoare locală, exotism, pentru ca, în cele din urmă, să concluzioneze: „Când totu-i van și viața e deșartă, / Ce-ar fi de om pe - acest nedarnic mal, / Gonit de umbre și de chinuri pal, / De n’ar fi dragul mândrul vis de artă!”²⁵.

Fărămele de visare din *Despărțire*, frescele social-politice din *Strămoșii*, și viziunile ample, universaliste, din *Spre necunoscut*, sunt continuate, firesc și nuanțat, în manieră utopică, de *Daphnis și Chloe ai vremii noastre* (1928), unde este portretizat, în principal, un tânăr intelectual aromân, care, spre sfârșitul cărții, încearcă să se stabilească în România Mare, nădăjduind în împlinirea unirii românilor de pretutindenii. Acțiunea are loc în Clisura, „oraș în amfiteatru”, „model de cetate antică”²⁶. O iubire din tinerețe a protagonistului Tului (Tulea) Limotta se numește Chloe Dura, fata pe care o lăsase în munții natali, între cei doi fiind și o diferență de vârstă semnificativă. La întoarcerea acasă a personajului principal, asistăm la scene idilice, care amintesc de proza lui Duiliu Zamfirescu. Cei doi formează o pereche minunată, între care există, la început, doar iubire platonice.

Fundalul istoric este rezumat de următoarele: măcelul pașei Ali din Ianina asupra grecilor și anexarea Thesaliei de către Greci, inițierea „revoluției Balcanilor”. La un moment dat, Tului își amintește că la școală era adeseori întrebant: „Ce ești tu?”; „Elen”; „Elen? Ce înseamnă asta?”; iar el răspundea cu mândrie, o mândrie națională extremă - „Că sunt superior ori cui... că noi suntem elita lumii”²⁷. Dezamăgiți de frecvențele tulburări din Grecia – războiul din 1897, revoluția din 1903, la care se face des apel –, Tulia și Costa haiducul, Dervengiu, blazatul, cred, deopotrivă, că „Roma noastră, Meca noastră,

²⁰ Ion Foti, *Spre necunoscut (poeme și poezii)*, București, Cultura națională, 1924, p.7.

²¹ *Ibidem*, p.8.

²² *Ibidem*, p.12.

²³ *Ibidem*, p.54.

²⁴ *Ibidem*, p.18.

²⁵ *Ibidem*, p.106.

²⁶ Ion Foti, *Daphnis și Chloe ai vremii noastre*, București, Editura Revistei „Propilee literare”, 1928, p.7.

²⁷ *Ibidem*, p.184.

Ierusalimul nostru este la București”²⁸. Mereu apare obsesiva deviză, invocată și la Kazantzakis: „moarte sau libertate!”.

În deznodământul acestui roman, cam tezist, – în care nu se întâmplă mai nimic, dar, totuși, roman de idei, al unei singure idei – , Tulea Limotta și Costa pleacă spre Belgrad, la București „ca să puie capăt existenței lor nesigure și precare”²⁹. Utopia este continuată și în *Epilog* – Regele Carol e văzut ca un personaj care ridică școli și de la care se așteaptă unirea Basarabiei. În final, se spune: „Providența este bună și dreaptă!” și se alege fragmentul biblic al lui Simeon - „Acum, slobozește, Doamne, pe robul tău în pace...” pentru că „profeția devine realitate!”³⁰. Este, de fapt, răspunsul la întrebarea anterioară: „De ce un popor dârz, neînduplecat în răstriște, generos în izbândă, veșnic treaz, nu și-ar ajunge odată să-și contopească la un loc toate membrele imprăștiat?”³¹, un mesaj, de altminteri, foarte penetrant.

Unul dintre recenzenți remarca în „Buletinul cărții” din 1924: „Volumul d-lui Foti [*Spre necunoscut*] e al său, pe când volumele altor poeți sunt mai mult ale timpului”³². Până și poezia sa a fost considerată, alături de romanul autobiografic, „poezie de ideie”³³ de către Al. Bădăuță, în „Gândirea” din 1925. În afară de unele imperfecțiuni ale ideii, se găsesc, iar și iar, versuri precum: „Visarea pierdesse’n necunoscut / Visarea mândr’a gândului splendoare”³⁴ (*Atomul*) și „Ca mort, d’un dor – s’lu – ardene foclu - / Inimi pîtrunde și-ni mi-asvindze; Ș’tu cheptu suflitu-mi se-astindze / Și-ni seacă!”³⁵ (*Picurarlu*). Dimitrie Nanu, în „Răsăritul” de la Chișinău, 1925, considera că „farmecul echilibrului stabil îl găsește în reflexiune”³⁶, atât în *Amurguri de toamnă*, cât și în *Strămoșii*.

Nu în ultimul rând, și nu întâmplător, urmând obsesia panromânismului (după modelul panelenic), va traduce *Prometeu* și *Perșii* lui Eschil, care, în ciuda unor lipsuri, atestă un adevărat Vigny al Mediteranei.

În calitate de corespondent de război al ziarului „Universul” alcătuiește, adesea, articole având puternic conținut filoromân, referitoare la ipoteza continuității în Dacia, susținută de Filippide; în legătură, după cum am mai spus, cu Mihai Viteazul și Dimitrie Cantemir; urmărea cu interes chestiunea cadrilaterului și a colonizării Dobrogei de Sud, după masacrul grecilor din Asia Mică, apoi a plecării celor rămași fără cămin, dintre aromâni, spre patria lor

²⁸ *Ibidem*, p.200.

²⁹ *Ibidem*, p.225.

³⁰ *Ibidem*, p. 235-237.

³¹ *Ibidem*, p. 237.

³² B., *Ion Foti, Spre necunoscut*, în „Buletinul cărții”, I, 1924, nr. 11.

³³ Al. Bădăuță, *I. Foti, Spre necunoscut*, în „Gândirea”, IV, 1925, nr. 8.

³⁴ Ion Foti, *Spre necunoscut (poeme și poezii)*, București, Cultura Națională, 1924, p. 18.

³⁵ Ion Foti, *Picurarlu*, în „Calendarul românului macedonean”, 1943, p. 265-266.

³⁶ Dimitrie Nanu, *Trei poeți – Corneliu Moldovanu, V. Demetrius, I. Foti*, în „Răsăritul”, Chișinău, 1925, nr.3.

sufletească, România. Considera că a-i persecuta pe aromâni în România ar fi constituit o crimă de „les-naționalitate”³⁷. El însuși scria că cele mai vechi știri despre macedo-români le avem de la mănăstirea Castamonita, din 726-780, că este incontestabil că macedoromânii au trăit în continuitate geografică și politică împreună cu frații lor de la stânga Dunării cel puțin 700-800 de ani și că, în concluzie, macedoromânii sunt unul și același popor cu dacoromânii, fiind astfel, necesară o politică intensă de colonizare a României.

Deseori, scriitorul Ion Foti susține arta ca mijloc de eliberare, invocând, permanent, muzele. Așadar, repetă: „Arta este o consolare fără seamăn pentru artist, ca și credința în Dumnezeu pentru evlavios, ca și dogma imuabilă pentru fanatic, ca și dorința năvalnică de a învinge a eroului”³⁸. Fie că afirmă literatura și cultura precum *katharsis* de un ordin sau altul, fie că își închipuie, realist sau nu, unirea *tuturor* românilor, o face în sensul aceluia *ou-topos*, unde particula inițială este doar privativă, nu și negativă.

Bibliografie:

- B., *Ion Foti, Spre necunoscut*, în „Buletinul cărții”, I, 1924, nr.11.
 Bădăuță, Al., *I.Foti, Spre necunoscut*, în „Gândirea”, IV, 1925, nr.8.
 Foti, Ion, *Cadrilaterul, pavăză de apărare a României*, în „Universul”, XLVIII, 1929, nr.232.
 Foti, Ion, *Daphnis și Chloe ai vremii noastre*, București, Editura Revistei „Propilee literare”, 1928.
 Foti, Ion, *Despărțire (poem dramatic într-un act)*, în „Convorbiri critice”, I, 1910, nr.1.
 Foti, Ion, *Literatura popoarelor balcanice*, în „Flacăra”, II, 1912, nr.4.
 Foti, Ion, *Spre necunoscut (poeme și poezii)*, București, Cultura Națională, 1924.
 Foti, Ion, *Strămoșii (Decebal)*, în „Dimândarea”, II, 1938, nr. 8; 12-13; 14-16.
 Nanu, Dimitrie, *Trei poeți-Corneliu Moldovanu, V.Demetrius, I.Foti*, în „Răsăritul”, Chișinău, VIII, 1925, nr.3.
 Saramandu, Nicolae, *La carte des parlars aroumains et mégléno-roumains de la Péninsule Balkanique*, în „Revue des études sud-est européennes”, tome XXXIX, București, Editura Academiei Române, 2001, nr. 1-4.
 Tanashoca, Nicolae-Sherban, *Ântribarea-armânească anamisa di diplomatii shi utopii (3)*, în „Grailu armănescu”, IV, 2001, nr. 1.

The Writer Ion Foti and the PanRomanian Utopia

According to the writer Ion Foti, the determined will of the Aromanians to whom he belongs, namely to unify with Romania, was a permanent ideal for his entire life. That is why, this utopia is reflected in all his writings, not only in the articles from the literary magazines, but also in his novels and poems.

³⁷ Ion Foti, *Cadrilaterul, pavăză de apărare a României*, în „Universul”, XLVIII, 1929, nr. 232.

³⁸ Ion Foti, *Spre necunoscut (poeme și poezii)*, București, Cultura Națională, 1924, p. 5.